

بررسی نقش واسطه‌ای خودکار آمدی در رابطه با استرس فرهنگ‌پذیری و تاب‌آوری در نوجوانان پناهنده افغانستانی در ایران

باقر رضایی^۱، لیلا حیدری نسب^۲، رسول روشن^۲، محمد غلامی فشارکی^۳

۱- عضو هیئت علمی دانشکده روانشناسی، دانشگاه تعلیم و تربیه شهید ربانی، کابل، افغانستان (نویسنده مسئول)
rezaei64@gmail.com

۲- عضو هیئت علمی دانشکده علوم انسانی، دپارتمنت روانشناسی کلینیکی، دانشگاه شاهد، تهران، ایران
heydarinasab@shaed.ac.ir , Rasolroshan@yahoo.com

۳- عضو هیئت علمی دانشکده علوم پزشکی، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران
mohammad.gholami@modares.ac.ir

چکیده

مقدمه: هدف پژوهش حاضر، بررسی نقش واسطه‌ای خودکارآمدی در ارتباط بین استرس فرهنگ‌پذیری و تاب‌آوری در نوجوانان پناهنده افغانستانی در ایران است.

روش: روش پژوهش حاضر توصیفی از نوع همبستگی بوده که ۴۰۸ نوجوانان پناهنده افغانستانی که در مدارس خودگردان و بین‌الملل مشغول به تحصیل بودند با روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای انتخاب شدند. اطلاعات با استفاده از پرسشنامه‌های استرس فرهنگ‌پذیری، خودکارآمدی و تاب‌آوری کودکان و نوجوانان جمع‌آوری شده است. داده‌ها نیز با روش‌های آماری همبستگی پیرسون و رگرسیون تحلیل شده است.

یافته‌ها: نتایج نشان داد، همبستگی بین استرس فرهنگ‌پذیری و خودکارآمدی با تاب‌آوری در نوجوانان منفی و معنی‌دار است همچنین هنگام رویارویی با استرس فرهنگ‌پذیری در صورتی که خودکارآمدی بالا باشد می‌تواند تاب‌آوری را در نوجوانان پناهنده افغانستانی در ایران پیش‌بینی کند.

نتیجه‌گیری: براساس یافته‌های پژوهش، می‌توان چنین نتیجه گرفت که افزایش خودکارآمدی نوجوانان پناهنده افغانستانی می‌تواند نقش مهمی در افزایش تاب‌آوری آن‌ها داشته باشد.

واژه‌های کلیدی: خودکارآمدی، استرس فرهنگ‌پذیری، تاب‌آوری، نوجوانان پناهنده افغانستانی

مقدمه

تاب‌آوری، به انطباق مثبت علی‌رغم سختی‌ها اشاره دارد؛ انطباق مثبت در جوانان پناهنده یک موضوع بحث‌برانگیز در بسیاری از کشورهای مهاجرپذیر به خاطر اهمیت بلندمدت رفاه مهاجرین و نشاط در جامعه مورد نظر می‌باشد. با توجه به این‌که نوجوانان پناهنده، اغلب با چالش‌های پیشرفت و فرهنگ‌پذیری در یک بافت اجتماعی مملو از تعصب و تبعیض در جامعه میزبان مواجه می‌شوند (اینز^۱، ۲۰۰۲).

بسیاری از محققین و اندیشمندان از جمله لی، چن و لی^۲ (۲۰۰۴) و مورای^۳ و همکاران (۲۰۱۰) بر این باورند که مهاجرت افراد از یک محیط جغرافیایی به محیط دیگر، در اکثر موارد منجر به مشکلات و فشارهای روانی می‌شود. اکثریت پناهندگان، با مشکلاتی در کشور مقصد خود از قبیل مشکلات اقتصادی، شغلی، محدودیت‌هایی مانند در درس ترس نبودن مراقبت‌های بهداشتی، خانواده بین فرهنگی، موضوعات کودکان و مهاجرت، مواجهه هستند که این مشکلات بخشی از مقابله آنان با فرایند جذب شدن در کشور میزبان است (امری^۴، ۲۰۰۶).

وقایع آسیب‌زا بعد از مهاجرت، ارتباط معنی‌داری با پیامدهای منفی یعنی نشانگان ضربه روان‌شناختی پناهندگان دارد (پورتر و اسلم^۵، ۲۰۰۵؛ استیل و همکاران^۶، ۲۰۰۹؛ شویتزر و همکاران^۷، ۲۰۱۰؛ چو و همکاران^۸، ۲۰۱۳؛ نیچولسون^۹، ۱۹۹۷؛ پاپادوپولوس^{۱۰}، ۲۰۰۷). از آنجاکه، عوامل اجتماعی-اقتصادی مانند امنیت مالی مسکن با بهزیستی روان‌شناختی پناهندگان نیز ارتباط دارد (پورتر و اسلم، ۲۰۰۵)؛ بسیاری از پناهندگان، با مشکلات مالی، یافتن شغل مناسب، محدودیت‌های زیاد در زمینه اشتغال (در مشاغل پایین‌تر از سطح صلاحیت‌های خود و یا مهارت‌های خود)، محدودیت‌های ویژه، مهارت زبانی ضعیف، تبعیض، عدم مهارت‌های حرفه‌ای-شغلی و موانع روان‌شناختی و فیزیکی مواجهه هستند (کران و همکاران^{۱۱}، ۲۰۰۰؛ کولی پیسکر^{۱۲}، ۲۰۰۹).

-
- 1- Ennis, R
 - 2- Lee, J. S., Chen, L. & Lee, B. K
 - 3- Murray, K. E
 - 4- Omeri, A
 - 5- Porter M, Haslam N.
 - 6- Steel Z, Chey T, Silove D, Marnane C, Bryant RA, van Ommeren
 - 7- Schweitzer, R, Greenslade, J, Kagee, A
 - 8- Chu T, Keller AS, Rasmussen A
 - 9- Nicholson BL
 - 10- Papadopoulos RK
 - 11- Krahn H, Derwing T, Mulder M, Wilkinson L
 - 12- Colic-Peisker V

از اثرات وقایع آسیب‌زا نیز می‌توان به استرس فرهنگ‌پذیری اشاره کرد. زمانی که افراد با تغییرات و چالش‌هایی چون یادگیری زبان جدید، تفاوت‌های فرهنگی و هنجاری، دور شدن از فرهنگ آبا و اجدادی روبرو می‌شوند، برای آن‌ها فرایند انطباق استرس‌زاست؛ چنانچه این افراد در فرایند انطباق دچار مشکل می‌شوند با استرس همراه خواهد بود که بر سایر شیوه‌های زندگی آن‌ها نیز تأثیر خواهد گذاشت. نوجوانان علاوه بر تجربیات استرس مربوط به تفاوت‌های فرهنگی و اجتماعی، مشکلات فرهنگ‌پذیری، موقعیت اجتماعی پایین والدینشان را نیز تجربه می‌کنند (اینز، ۲۰۰۲).

انطباق^۱ با فرهنگ جدید و فرهنگ‌پذیری^۲ اشاره به تغییراتی دارد که در فرایند سازگاری با متغیرهای جدید در زندگی ایجاد می‌شوند. مطابق با نظریات موجود، صرف تقاضای انطباق با فرهنگ‌های جدید و متفاوت می‌تواند به استرس منجر شود. ورود پناهندگان و پذیرش فرهنگ جامعه مقصد توسط آن‌ها تجربیات فشارزایی را می‌تواند به وجود بیاورد (بری^۳، ۱۹۹۸). انطباق، توانایی مقابله مؤثر در برابر تغییرات از طریق پذیرش و واکنش مناسب است. انطباق موفقیت‌آمیز پناهندگان، به این معنی است که در جامعه میزبان بدون تجربه ناکامی و یا ترس از شرایط زندگی، جذب فرهنگ جدید گردند (یون^۴، ۲۰۰۰). مورای (۲۰۱۰) بر این باور است که در جامعه مقصد پنج منبع استرس در روند انطباق مهاجران وجود دارد که عبارت‌اند از: موانع زبانی، عدم آگاهی نسبت به قوانین مهاجرت، مشکلات مالی، نابسامانی‌های اجتماعی و اختلالات روانی. هنگامی که پناهندگان با تغییرات و چالش‌هایی در جریان مهاجرت قرار می‌گیرند برای آن‌ها فرایند انطباق استرس‌زا می‌شود (مارتا^۵، ۲۰۰۱). اگر این افراد در فرایند فرهنگ‌پذیری موفق نشوند، دچار فشارهای روانی و استرس می‌شوند که خود منجر به مشکلات متعددی در زندگی‌شان می‌شود (هارفام^۶، ۱۹۹۴). شواهد متعددی وجود دارد که استرس فرهنگ‌پذیری^۷ نقش بسزایی در سلامت روانی افراد مهاجر دارد، به همین خاطر، بسیاری از محققین به این نتیجه رسیده‌اند، افزایش استرس فرهنگ‌پذیری با خطر بروز مشکلات روان‌شناختی در نوجوانان پناهنده همراه است (فارنهام و بوچنر^۸، ۱۹۸۲).

از عوامل مؤثر در تاب‌آوری به‌عنوان یکی از عامل‌های محافظتی، خودکارآمدی است. محققین در زمینه کودکان و نوجوانان تاب آور، معتقدند خودکارآمدی در ایجاد تاب‌آوری می‌تواند نقش داشته باشد.

- 1- Adaptation
- 2- Acculturative
- 3- Berry
- 4- Yun J
- 5- Marta, Y
- 6- Harpham, T.
- 7- Acculturative Stress
- 8- Furnham, A. & Bochner, S

خودکار آمدی، به باورهای افراد نسبت به توانایی‌ها در تنظیم وظایفشان و مدیریت مطالبات محیطی به‌منظور دستیابی به نتایج دلخواه می‌باشد (موتی، ۲۰۱۷). این ویژگی، به کودکان و نوجوانان اجازه می‌دهد که واقع‌بین باشند (الورد و گرادوس^۱، ۲۰۰۵). کودکان و نوجوانان با وجود خودکارآمدی بالا قادرند هم به لحاظ فیزیکی و هیجانی از موقعیت خطرزا (شرایط سخت) فاصله بگیرند، آن‌ها خلاق هستند و از راهبرد شوخی طبیعی در موقعیت‌های مختلف استفاده می‌کنند (ولین و ولین^۲، ۱۹۹۸). موتی، (۲۰۱۲) معتقد است عامل خود کارآمدی، تاب‌آوری جوانان پناهنده را با توجه به تکالیف تحولی و بهزیستی روان‌شناختی، می‌تواند پیش‌بینی کند. از این رو، هر یک از ویژگی‌های فردی که در تاب‌آوری جوانان پناهنده سهیم هستند، در انطباق آنان با محیط نیز در تعامل هستند (موتی، ۲۰۱۲). هدف پژوهش حاضر نیز بررسی استرس فرهنگ‌پذیری و تاب‌آوری با در نظر داشت خودکارآمدی در نوجوانان پناهنده افغانستانی در ایران است.

روش بررسی

پژوهش حاضر، پژوهش توصیفی از نوع همبستگی و جامعه پژوهش کلیه دانش آموزان نوجوان پناهنده افغانستانی ساکن استان تهران که در سال تحصیلی ۹۶-۹۷ در مدارس خودگردان و بین‌الملل مشغول به تحصیل بودند.

تعداد نمونه‌های مورد نظر در این پژوهش، یا استفاده از جدول کرجسی و مورگان (۱۹۷۰) ۲۰۰ نفر می‌باشد که از بین دانش آموزان نوجوان پناهنده افغانستانی در رده سنی بین ۱۴ تا ۱۸ سال، ساکن استان تهران که در مدارس خودگردان پناهندگان افغانستانی و بین‌الملل مشغول به تحصیل هستند به روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای انتخاب گردید. به این منظور، فهرستی از مدارس از مدارس خودگردان پناهندگان افغانستانی و بین‌الملل استان تهران تهیه شد، از این لیست به‌طور تصادفی ۱۵ مدرسه انتخاب شدند به طوری که همه دانش آموزان پناهنده افغانستانی بین سن ۱۴ تا ۱۸ سال مشغول به تحصیل در این ۱۵ مدرسه به‌عنوان نمونه تحقیق در نظر گرفته می‌شوند. بعد از هماهنگی با مدیران مدارس و کسب اجازه از اساتید محقق در کلاس دانشجویان حضور یافت و بعد از پاره‌ای توضیحات در مورد اهداف مطالعه و محرمانه بودن اطلاعات آن‌ها، دانش‌آموزانی که موافق شرکت در تحقیق بودند با اعلام رضایت خود پرسشنامه‌های مورد نظر را پاسخ دادند. برای افزایش هر چه بیشتر دقت نتایج پژوهش، تعداد ۴۰۸ نفر انتخاب و پرسشنامه‌ها را به‌صورت کامل تکمیل کردند.

1- Alvord, M. K., & Grados, J.J.

2- Wolin, S., & Wolin, S

ابزارهای پژوهش

پژوهش حاضر، برای اندازه‌گیری متغیرهای پژوهش، ابزارهای زیر مورد استفاده قرار گرفته است:

پرسشنامه استرس فرهنگ‌پذیری نسخه کودکان و نوجوانان^۱ (۱۹۷۷): این پرسشنامه دارای ۳۶ سؤال، توسط چاوز، موران، رید و لوپز، (۱۹۹۷) طراحی شده است. این پرسشنامه، ۳۶ گونه تنش‌زاهای عمومی - که همه کودکان و نوجوانان تجربه می‌کنند- و بقیه گونه‌ها استرس‌های پنهان (بالقوه) ناشی از قومیت یا نژاد را پوشش می‌دهد؛ و سه بعد استرس اجتماعی عمومی، استرس فرهنگ‌پذیری، استرس تبعیض ادراک‌شده را بررسی می‌کند. در بررسی پایایی ابزار، آلفای کرونباخ در سطح کلی ۰/۸۶. در مطالعه روگرس سرین و همکاران^۲ (۲۰۱۴) آلفای کرونباخ بین ۰/۷۵. آل ۸۴ را نشان داد. رضایی و همکاران (۲۰۱۸) به بررسی اعتباریابی روایی محتوایی و سازه این مقیاس در نوجوانان پناهنده افغانستانی در ایران پرداخته است که نتایج نشان داد این مقیاس از ویژگی‌های روان‌سنجی خوبی برخوردار است.

مقیاس تاب‌آوری کودک و نوجوان-۲۸ (CYRM-28): انگار و لینبرگ (۲۰۰۹) مقیاس تاب‌آوری کودک و نوجوان-۲۸ را به‌عنوان یک ابزار تفکیک برای کشف منابع (فردی، ارتباطی، بافتی) تاب‌آوری طراحی کرده‌اند که برای نوجوانان سنین ۱۲ تا ۲۳ سال قابل اجراست. پنتر بریک و همکاران^۳ (۲۰۱۷) در مطالعه‌ای بر روی نوجوانان پناهنده سوری به تعداد ۶۰۳ نفر بین سن ۱۱ تا ۱۸ سال به اعتبار و پایایی این مقیاس پرداختند نتایج نشان داد، این پرسشنامه از اعتبار روان‌سنجی خوبی در نوجوانان پناهنده سوری برخوردار است و دارای اعتبار همگرای $r = 0.001, p <$ آلفای کرونباخ ۰/۸۷. بود. در مطالعه، روی نوجوانان پناهنده فلسطین آلفای کرونباخ ۰/۹۲. (ابولکباش و لرا^۴، ۲۰۱۵) و در نوجوانان پناهنده غنا آلفای ۰/۹۳ صدم بود (غنام و ثابت^۵، ۲۰۱۴). رضایی و همکاران (۲۰۱۸) به بررسی اعتباریابی روایی محتوایی و سازه این مقیاس در نوجوانان پناهنده افغانستانی در ایران پرداخته است که نتایج نشان داد این مقیاس از ویژگی‌های روان‌سنجی خوبی برخوردار است.

1- Acculturative Stress Scale—(SAFE)

2- Rogers-Sirin, Patrice Ryce, Selcuk R. Sirin

3- Panter-Brick, Catherine. Hadfield, Kristin. Rana Dajani. Mark Eggerman. Alastair Ager. Ungar, Michael

4- Abualkibash, S. K. A., & Lera, M. J

5- Ghannam, R. T., & Thabet, A

مقیاس خودکارآمدی عمومی شرر (۱۹۸۲): این مقیاس دارای ۱۷ سؤال است که هر سؤال بر اساس مقیاس لیکرت از دامنه کاملاً مخالفم تا کاملاً موافقم تنظیم می‌شود. نمره‌گذاری مقیاس به این صورت است که به هر ماده از ۱ تا ۵ امتیاز تعلق می‌گیرد. سؤال‌های ۱، ۳، ۸، ۹، ۱۳ و ۱۵ از راست به چپ و بقیه سؤال‌ها به صورت معکوس یعنی از چپ به راست نمره‌گذاری می‌شوند؛ بنابراین حداکثر نمره‌ای که فرد می‌تواند از این مقیاس به دست آورد نمره ۸۵ و حداقل نمره ۱۷ است. این مقیاس توسط براتی (۱۳۷۵) ترجمه و در نمونه‌های ایرانی اعتبار یابی شده است. رضایی و همکاران (۲۰۱۸) به بررسی اعتبار یابی روایی محتوایی و سازه این مقیاس در نوجوانان پناهنده افغانستانی در ایران پرداخته است که نتایج نشان داد این مقیاس از ویژگی‌های روان‌سنجی خوبی برخوردار است.

یافته‌ها

شرکت‌کنندگان در این پژوهش متشکل از ۲۴۱ دختر (۵۹,۱ فیصد) و ۱۶۷ پسر (۴۰,۹ فیصد) بودند. دامنه سنی شرکت‌کنندگان بین ۱۴ تا ۱۸ سال با میانگین سنی، ۱۶/۲۵ (انحراف معیار، ۱/۳۸) بود. در این قسمت شاخص‌های توصیفی مربوط به متغیرهای تحقیق با توجه به میانگین، انحراف معیار، حداقل و حداکثر ارائه می‌شود. در جدول ۱ اطلاعات یادشده گزارش شده است لازم به ذکر است که شاخص‌های توصیفی مربوط به متغیرهای مورد مطالعه در سطح خرده مقیاس‌ها در بخش گزارش نتایج روان‌سنجی ابزارها ارائه شده است.

جدول ۱ شاخص‌های توصیفی مربوط به متغیرهای مورد مطالعه

متغیرها	شاخص	میانگین	انحراف معیار	حداقل	حداکثر
تاب‌آوری	۹۴,۰۱	۱۳,۶۶	۵۶	۱۲۹	
خودکارآمدی	۵۵,۲۰	۶,۸۷	۳۶	۷۲	
استرس فرهنگ‌پذیری	۱۰۷,۰۶	۱۶,۴۹	۴۹	۱۶۳	

جدول ۲ ماتریس همبستگی بین متغیرهای پژوهش

		متغیر	
۳	۲	۱	
		۱	استرس فرهنگ پذیری
	۱	** -۰.۳۱۳	خودکارآمدی
۱	* -۰.۱۰۸	** ۰.۳۷۸	تاب‌آوری

جدول ۲ نشان می‌دهد که بین استرس فرهنگ‌پذیری با خودکارآمدی و تاب‌آوری رابطه منفی و معنی‌دار وجود دارد و نشان می‌دهد هر چه خودکارآمدی پایین باشد تاب‌آوری نیز کاهش می‌یابد. برای بررسی نقش میانجی‌گری خودکارآمدی، تحلیل‌های رگرسیون بر اساس نظر بارون و کنی (۱۹۸۶) انجام شد. نتایج مربوطه در جدول ۱ و شکل ۱ ارائه شده است. نتایج نشان داد که خودکارآمدی در رابطه بین استرس فرهنگ‌پذیری و تاب‌آوری نقش میانجی دارد، به دلیل اینکه:

۱- استرس فرهنگ‌پذیری با تاب‌آوری رابطه معنادار دارد ($\beta = -0.108, p < 0.001$) و استرس فرهنگ‌پذیری توانسته است ۰/۰۱۲ فیصد از واریانس تاب‌آوری را به شکل معنادار پیش‌بینی کند.

۲- استرس فرهنگ‌پذیری با خودکارآمدی رابطه معنادار دارد ($\beta = -0.313, p < 0.001$) و استرس فرهنگ‌پذیری توانسته است ۰/۰۸۹ از واریانس خودکارآمدی را به شکل معنادار پیش‌بینی کند.

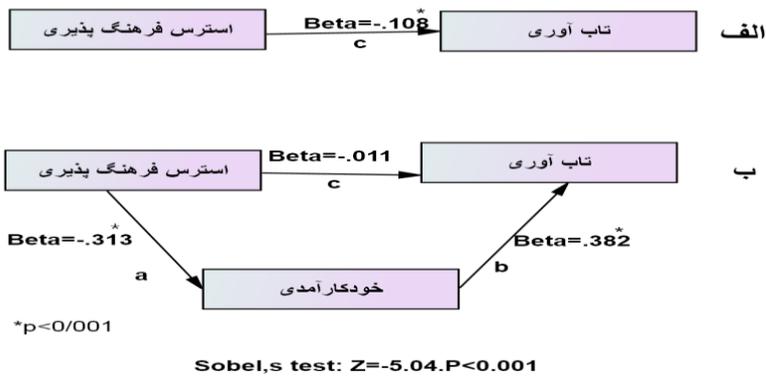
۳- پس از کنترل استرس فرهنگ‌پذیری، خودکارآمدی با تاب‌آوری رابطه معنادار دارد ($\beta = -0.382, p < 0.001$). پس از کنترل خودکارآمدی، رابطه استرس فرهنگ‌پذیری و تاب‌آوری از ۰.۱۰۸ به ۰/۰۱۱ کاهش یافت.

۴- برای بررسی معناداری این تفاوت، از آزمون سوبل استفاده شد. نتایج این آزمون، بیانگر معناداری تفاوت یاد شده است ($z = -5.04, p < 0.001$) و این یافته حاکی از نقش میانجی‌گری خودکارآمدی در رابطه بین استرس فرهنگ‌پذیری و تاب‌آوری است.

جدول ۳. نتایج تحلیل رگرسیون به‌منظور آزمون نقش میانجیگری خودکارآمدی در رابطه بین استرس فرهنگ‌پذیری و تاب‌آوری

sSobel test	t	Beta	SE	B	F	Total R2	متغیر ملاک	متغیرهای پیش‌بین
-۵.۰۴	-۲.۱۸۹	-.۱۰۸*	.۳۷	-.۸۱	۴.۷۱*	.۱۲	تاب‌آوری	استرس فرهنگ‌پذیری
	-۶.۶۷	-.۳۱۳*	.۱۹	-.۱۲۵	۴۳.۹۲*	.۹۸	خودکارآمدی	استرس فرهنگ‌پذیری
	.۲۳۳	.۱۱	.۳۶	.۸	۳۳,۵۷۳*	.۱۴	تاب‌آوری	استرس
	۷,۸۵	.۳۸۲*	.۹۱	.۷۱۴				خودکارآمدی

*p<0/001

شکل ۱ نمودار مدل میانجیگری خودکارآمدی، در رابطه استرس فرهنگ‌پذیری و تاب‌آوری.

الف) اثر کل رابطه استرس فرهنگ‌پذیری بر تاب‌آوری.

ب) اثر غیر مستقیم استرس فرهنگ‌پذیری بر تاب‌آوری از خودکارآمدی.

نتیجه‌گیری

تاب‌آوری نوعی فرایند مواجه‌شدن با شرایط پر خطر است که می‌تواند به کودکان و نوجوانان پناهنده کمک کند تا خود را در این وضعیت دشوار حفظ کند. از آنجاکه نوجوانان پناهنده در دوران مهاجرت با انواع وقایع آسیب‌زا روبرو می‌شوند، وقایع آسیب‌زا از "جمله تجارب آسیب‌زا و استرس فرهنگ‌پذیری" می‌تواند سلامت روانی و جسمانی آنان را تهدید نماید. با وجود این، بعضی از پناهندگان توانایی مقابله با این فشارها را داشته و توانسته‌اند به زندگی خود در کشور میزبان، علی‌رغم تمامی فشارها و محدودیت‌ها ادامه دهند. این موضوع، از این لحاظ که بخش اعظم این پناهندگان را، کودکان و نوجوانان تشکیل می‌دهد، می‌تواند حائز اهمیت باشد. مدل‌های تاب‌آوری نشان می‌دهد که تجارب آسیب‌زا می‌تواند بازسازی شناختی معناداری را موجب شود. بدین ترتیب، افراد فرض‌های بنیادی خود را از دنیا، خویشتن و رابطه بین این دو، مورد سؤال قرار می‌دهند و از آنجایی که این فرض‌ها در موقعیت جدید قادر نیستند به فرد کمک کنند، افراد سعی می‌کنند تا فرض‌های پیشین را مرور کرده و فرض‌های کارآمدتری را جایگزین آن کنند (کالهن و تدسکی، ۲۰۰۶). بنابراین، لزوماً تجارب آسیب‌زا می‌تواند منجر به استرس نشود و تاب‌آوری را بیفزاید و این مسئله به متغیرهایی مرتبط است که بین این دو نقش‌آفرینی می‌کنند. ماستن (۲۰۰۱) معتقد است تاب‌آوری نوجوانان، از طرق فرایندهای انطباقی غیر مستقیم، شامل رشد شناختی، تنظیم رفتاری و تعامل با محیط رخ می‌دهد.

با توجه به اینکه، تحقیقات مکرر به بررسی فرایند تاب‌آوری در نوجوانان پرداخته‌اند، اما توجه کمتر، به تبیین فرایند تاب‌آوری در نوجوانان پناهنده و همچنین به مقوله بافت، محیط و فرهنگ، به‌عنوان متغیرهای میانجی وابسته به فرهنگ در کنار سایر متغیرهای فردی پرداخته شده است. این پژوهش بر اساس مدل تاب‌آوری در شرایط تروماتیک (تاب‌آوری در پاسخ به تروما)، به بررسی یک مدل پیشنهادی در زمینه رابطه وقایع آسیب‌زا (استرس فرهنگ‌پذیری) بر تاب‌آوری با در نظر گرفتن نقش واسطه‌ای متغیرهای خودکارآمدی، در نوجوانان پناهنده افغانستانی در ایران صورت گرفت.

نتایج پژوهش نشان داد که خودکارآمدی می‌تواند رابطه بین استرس فرهنگ‌پذیری و تاب‌آوری را میانجی‌گری کند ($Z = -5,04$). به عبارتی، افزایش استرس فرهنگ‌پذیری هر چند منجر به کاهش خودکارآمدی می‌شود اما خودکارآمدی توانست متغیر تاب‌آوری را افزایش دهد که همسو با مطالعات موا و همکاران (۲۰۰۶)، کارولی و ساگون (۳۰۱۳)، شارما (۲۰۱۳)، جروسالم و میتاگ (۱۹۹۵)، الورد و گرادوس (۲۰۰۵)، موتی، (۲۰۱۷). بود. از آنجاکه از عوامل مؤثر در تاب‌آوری به‌عنوان یکی از عامل‌های محافظتی،

خودکارآمدی است. نتایج تحقیقات نشان می‌دهد خودکارآمدی پیش‌بینی کننده مثبت و معنی‌دار تاب‌آوری است و افراد دارای خودکارآمدی بالا نسبت به افرادی با خودکارآمدی کمتر، احتمالاً بیشتر در جستجوی راه حل‌های مناسب برای مشکلات هستند. روتر (۱۹۸۷) ادعا می‌کند که افزایش خودکارآمدی به‌عنوان یک واقعیت محافظتی در تاب‌آوری نوجوانان عمل می‌کند. نتایج برخی دیگر از پژوهش‌ها نشان می‌دهد سطوح بالای خودکارآمدی با توان بیشتر مقابله با رفتارهای پرخطر همراه است (ما و همکاران، ۲۰۰۶).

جروسالم و میتاگ (۱۹۹۵) نشان دادند افرادی که خودکارآمدی بالاتری دارند با تغییرات زندگی سازگاری بهتری دارند. به عبارتی خودکارآمدی، به کودکان و نوجوانان اجازه می‌دهد که واقع‌بین باشند (الورد و گرادوس، ۲۰۰۵). کودکان و نوجوانان با وجود خودکارآمدی بالا قادرند هم به لحاظ فیزیکی و هم هیجانی از موقعیت خطرزا (شرایط سخت) فاصله بگیرند، (ولین و ولین، ۱۹۹۸). موتی، (۲۰۱۲) معتقد است عامل خود کارآمدی، تاب‌آوری جوانان پناهنده را با توجه به تکالیف تحولی و بهزیستی روان‌شناختی، می‌تواند پیش‌بینی کند. از این‌رو، هر یک از ویژگی‌های فردی که در تاب‌آوری جوانان پناهنده سهیم هستند، در انطباق آنان با محیط نیز در تعامل هستند (موتی، ۲۰۱۲). به نظر می‌رسد پناهندگان برای اینکه بتوانند در جامعه میزبان انطباق پیدا کنند تلاش می‌کنند تا خودکارآمدی خود را افزایش دهند.

References

- Alvord, M. K. & Grados, J.J. (2005). Enhancing resilience in children: A proactive approach. *Professional Psychology: Research and Practice*, 36(3), 238-245.
- Berry, J. W. (1998). Acculturation stress. In P. B. Organista & K. M. Chun(Eds.), *Reading in Ethnic Psychology*. New York: Routledge.
- Chu T, Keller AS, Rasmussen A. (۲۰۱۳) Effects of post-migration factors on PTSD outcomes among immigrant survivors of political violence. *J Immigr Minor Health*. 15(5):890-7. doi:10.1007/s10903-012-9696-1.
- Chavez, D. V. Moran, V. R. Reid, S. L. & Lopez, M. (1997). Acculturative stress in children: A modification of the SAFE scale. *Hispanic Journal of Behavioral Sciences*. 19,34-44.
- Ennis, R. (2002). An outline of goals for a critical thinking curriculum and its assessment available at: <http://faculty.ed.uiuc.edu/rhennis>.
- Furnham, A. & Bochner, S. (1982). Social difficulty in a foreign culture: An empirical Analysis of culture shock. In. S. Bochner(Ed.), *Culture in contact*. Oxford: Pergamon Pres.
- Furnham, A. & Bochner, S. (1986). *Culture shock: Psychological reactions to unfamiliar environments*. London: Routledge.
- Harpham, T. (1994). Urbanization and mental health in developing countries: A research role for social scientists, public health professional and social psychiatrists". *Social Science and Medicine*. 39, 233-245.
- Krahn H, Derwing T, Mulder M, Wilkinson L. (۲۰۰۰) Educated and underemployed: refugee integration into the Canadian labour market. *J Int Migr Integr*. 1(1):59-84. doi:10.1007/s12134-000-1008.
- Lee, J. S. Chen, L. & Lee, B. K. (2004). Social support buffering of acculturation stress: A study of mental health symptoms among Korean international students. *International of Intercultural Relations*. 28, 3399-3414.
- Marta, Y. Y. (2001). "Moderators of stress in Salvadoran refugees: the role of social and personal resources". *International Migration Review*. Vol. 35, No. 3, pp. 840-869.
- Murray, K. E. Davidson, G. R. Schweitzer, R. D. (2010). Review of refugee mental health interventions following resettlement: Best practices and recommendations. *Am J Orthopsychiatry*. 80, 4, 576-585.
- Ma, G. X. Fang, C. Y. Knauer, C. A. Tan, T. & Shive, S. E. (2006). "Tobacco dependence, risk perceptions and self-efficacy among Korean American smokers". *Addictive Behaviors*. 31, PP:1776-1784.
- Nicholson BL. (۱۹۹۷) The influence of pre-emigration and postmigration stressors on mental health: a study of Southeast Asian refugees. *SocWork Res*. 21(1):19-31.23.

- Omeri, A. Lennings, C. Raymond, L. (2006). Beyond asylum: implications for nursing and health care delivery for Afghan refugees in Australia. *J Transcult Nurs.* 17(1), 30-9.
- Papadopoulos RK. (۲۰۰۷) Refugees, trauma and adversity-activated development. *Eur J Psychother Couns.* 2007;9(3):301-12.
- Porter M, Haslam N. (2005) Predisplacement and postdisplacement factors associated with mental health of refugees and internally displaced persons. *JAMA*;294(5):602-12.
- Panter-Brick C, Hadfield K, Dajani R, Eggerman M, Ager A, Ungar M.(۲۰۱۷).Resilience in context: A brief and culturally grounded measure for Syrian refugee and Jordanian host-community adolescents. *Child development.*
- Rutter, M. (1987). Psychosocial resilience and protective mechanisms. *American Journal of Orthopsychiatry.* 57, 316-331. doi: 10.1111/j.1939-0025.1987.tb03541.x.
- Schweitzer R, Brough M, Vromans L, Asic-Kobe M. (۲۰۱۰) Mental health of newly arrived Burmese refugees in Australia: contributions of pre-migration and post-migration experience. *Aust N Z J Psychiatry.* 2011;45(4):299-307. doi:10.3109/00048674.2010.543412.
- Steel Z, Chey T, Silove D, Marnane C, Bryant RA, van OmmerenM. (۲۰۰۹) Association of torture and other potentially traumatic events with mental health outcomes among populations exposed to mass conflict and displacement: a systematic review and meta-analysis. *JAMA.*302(5):537-49. doi:10.1001/jama.2009.1132.
- Sharma M N R. (۲۰۱۳) Resilience and Self-efficacy as Correlates of Well-being among the Elderly Persons. *Journal of the Indian Academy of Applied Psychology.* 2013; 39(2); 281-8.
- Ungar, M. (200۹). Resilience across cultures. *British Journal of Social Work.* 38, 218-235. doi: 10.1093/bjsw/bcl343
- Yun IJ (۲۰۰۰) North Korean defectors and their social adjustment: the case for defectors in South Korea. *Rev North Korean Stud.*3(2):123e84.
- Wolin.S. & Wolin, S. (1998). Commentary of resilient adolescent mothers: Ethnographic interviews. *Families, Systems & Health.* 16(4), 356.